

Lecția 6.

STATUL – INSTITUȚIA CENTRALĂ A SISTEMULUI POLITIC

PLANUL

- **Definirea statului.
Structura și formele de
guvernare**
- **Statul de drept – garant al
democrației**
- **Organele puterii de stat în Republica
Moldova**

GENEZA STATULUI

- Statul este rezultatul creației divine.
- accentul este pus pe caracterul natural al statului, prezentându-l ca o mare familie.
- statul este rezultatul acordului benevol (social) dintre conducători și conduși.
- Statul apare în rezultatul violenței și invaziei celor puternici peste cei slabi.
- statul este un instrument de dominație a celor bogați asupra celor săraci (conflict).

- Spre **sfârșitul secolului XIX** a fost elaborată teoria generală a statului, care definește **parametrii principali ai statului contemporan** ca elemente constitutive importante – ***teritoriul, populația, puterea suverană***.
- **Primul indice** este **comunității teritoriului** ca fundament material ce-l deosebește de uniunile etnice, de cele religioase etc. În această calitate **teritoriul este indivizibil, inviolabil, excepțional și inalienabil**.

- **Al doilea parametru** este **poporul sau populația**.
- În afară de autohtoni, pe acest teritoriu locuiesc **cetățeni ai altor state, indivizi cu dublă cetățenie, apatrizi**.
- Atât timp cât ei locuiesc pe teritoriul acestui stat **sunt obligați să respecte legile lui**.
- **al treilea parametru** este suveranitatea, supremația puterii de stat.

- **puterea de stat este:**
- **universală și absolută**, extinzându-se peste toate persoanele fizice și juridice de pe teritoriul său;
- **supremă**, deținând prerogativa de a anula oricare manifestare a altor puteri de pe teritoriul său;
- **excepțională**, așa cum deține mijloace excepționale de influență ce nu le are nimeni altul în societate (armată, poliție, penitenciare etc.);

- este **monopolist** în procesul de elaborare legilor, altor acte normative,
- **instituționalizată și decizională**, așa cum statul dispune de un aparat special, care nu este identic cu populația (aparatul de stat) și care este chemat să garanteze realizarea legii, iar în caz de necesitate o face prin constrângere fizică, ca drept excepțional.

DEFINIȚIA

- statul este o formă specială de organizare a puterii politice în societate, care se caracterizează printr-o deplină suveranitate, deține monopolul legitim de constrângere a populației și dispune de un aparat special de conducere a societății.
- Forma statului, ca totalitate a indicilor externi, include trei elemente – forma orânduirii de stat, forma de guvernare.

- **Forma orânduirii de stat** reflectă organizarea administrativ-teritorială a statului, corelația dintre organele centrale, regionale și locale din perspectiva caracterului interdependenței subiecților constitutivi și a dimensiunilor teritoriale ale lui.
- Există următoarele formațiuni statale:
 - *Statul unitar;*
 - *Federația;*
 - *Confederația.*

STATUL UNITAR

- unitatea politică deplină, este indivizibil și presupune o putere politică piramidală. Conducerea se efectuează ca o ordine juridică, fundamentată pe Constituție, a cărei putere se răspândește asupra întregului teritoriu. Toate unitățile teritorial-administrative au același statut și dispun de o anumită autonomie în domeniul gospodăresc și social-cultural.

- *Federația* – o uniune de state unde Constituția federației coexistă cu constituțiile subiecților federației; există dubla structură a puterii, când paralel cu organele federale există și acționează și organele puterii subiecților federației. Parlamentul este bicameral: una din camere este creată conform principiului reprezentativ-demografic, cealaltă – conform principiului reprezentativității subiecților federației. Însă, subiecții federației nu sunt și subiecți ai relațiilor internaționale, ei nu pot ieși unilateral din federație. Statul federativ este rezultatul proceselor de integrare (SUA, Elveția, URSS).

- **Confederația** – forma de asociere a statelor, care respectă suveranitatea membrilor săi pe arena internațională și creează organisme comune, chemate să realizeze coordonarea politicii lor în anumite domenii de activitate. Confederația nu este stat în sensul deplin al cuvântului (relațiile dintre membrii acesteia fiind realizate pe baza unui tratat internațional), ci constituie o stare de trecere a orânduirii de stat spre definitivare: confederația elvețiană din sec. XIX, confederația statelor americane din sec. XVIII.

FORMA DE GUVERNARE

- = modul de constituire a puterii supreme în stat, principiile coraportului dintre ramurile de putere și gradul de participare a cetățenilor la procesul de constituire a lor.
- Două forme de guvernare – **republica** și **monarhia**.

- **Republica** – forma de guvernare, în care toate organele puterii supreme de stat sunt alese de către popor sau se constituie de către instituția reprezentativă națională.
- Există trei forme de guvernare republicană
- prezidențială,
- parlamentară,
- mixtă.

- În cea **prezidențială** șeful statului este concomitent și șeful guvernului; funcția de prim-ministru lipsește. Guvernul **constituit de către președinte** este responsabil doar în fața lui. Președinte nu deține dreptul de dizolvare a parlamentului. Principiul delimitării stricte a puterilor stabilește fix competențele acestora. **Procedura impicimentului** presupune responsabilitatea juridică a președintelui în caz de necoincidență a activității lui cu prevederile Constituției.

- **Republica parlamentară** declară supremația puterii legislative. Parlamentul constituie Guvernul din membrii partidului majoritar. Această formă de guvernare poartă caracter accentuat partitist, iar guvernul, format astfel, este responsabil pentru activitatea sa în fața parlamentului.
- În forma **mixtă** președinte este ales direct de popor și înzestrat cu prerogative ce-i permit să acționeze independent de guvern. Paralel cu președinte aici acționează și prim-ministrul, responsabil în fața parlamentului.

MONARHIA

- În care juridic puterea supremă prin moștenire o deține monarhul. Monarhia se realizează ca **absolută** și **constituțională**.
- **Monarhia absolută** se caracterizează prin lipsa totală a organelor reprezentative și concentrarea puterii de stat în mâinile **monarhului** (Arabia Saudită, Qatar, Oman).

- Sub influența procesului de modernizare, în unele țări monarhia evoluează în **constituțională**, care, condițional, se împarte în **dualistă** și **parlamentară**. În monarhia dualistă coexistă puterea monarhului și puterea parlamentului (Iordania, Maroc), însă parlamentul, căruia Constituția îi acordă împuterniciri legislative, nu are aproape nici o influență asupra guvernului. Chiar și funcția legislativă este esențial limitată de monarh prin dreptul lui de veto.

- **Monarhia parlamentară**, ca formă de guvernare, constituie inversarea celei dualiste. Formal, monarhul este organul suprem al puterii executive. Real, însă, puterea executivă aparține prim-ministrului, puterea legislativă – parlamentului, monarhul îndeplinește doar sarcinile ceremoniale ale puterii de stat.
- Există așa forme de guvernare, care includ în sine elemente din monarhii și din republici. Malaysia (o formă rară de monarhie – **eclectivă**). Șeful federației devine unul dintre cei nouă monarhi претенденти ca reprezentanți ai subiecților federației, este ales pe o perioadă de cinci ani.

PLANUL

- Definirea statului. Structura și formele de guvernare
- **Statul de drept – garant al democrației**
- Organele puterii de stat în Republica Moldova

ISTORICUL

- Statul de drept este statul în care domnește dreptul și legea. Încă în antichitate, filosofi subliniau că legea trebuie să domine în stat. Acolo unde nu sunt legi statul nu are viitor (Platon, Aristotel, Cicero, Machiavelli). O contribuție esențială la formarea concepției stat de drept au adus-o Th.Hobbes, J.Locke, Ch.-L.Montesquieu, Im.Kant, F.Hegel și alții.

ESENȚA

- Formulând **ideea divizării puterii** în stat, ei au demonstrat că **puterea trebuie să fie organizată în așa mod încât să apere drepturile și libertățile cetățenilor de fărădelegile și samavolnicia puterii.** Puterile legislativă și executivă nu trebuie să fie concentrate în mâinile unui și aceluiași om sau instituție, deoarece, în caz contrar, cei care dețin puterea sunt și cei care adoptă legile, convenabile doar lor.

- Ideea statului de drept se constituie într-o concepție integră doar la începutul secolului al XIX-lea, structurându-se ca ansamblu de principii fundamentale:
- **Supremația legii** ne apare ca primul principiu fundamental. Legea, adoptată de puterea supremă în condițiile respectării procedurilor constituționale, trebuie să fie obligatorie pentru toți, echitabilă, umană, să fortifice drepturile inalienabile ale omului.

- al doilea principiu – **caracterul nestrămutat al drepturilor și libertăților**, al demnității și probității personalității, al protecției și garantării lor. Aceste drepturi aparțin omului de la naștere. Ele nu sunt dăruite individului de stat, însă statul trebuie să le garanteze. Într-un stat de drept toate actele legislative sunt coordonate cu drepturile omului. O simplă declarație a drepturilor și libertăților cetățeanului încă nu înseamnă că ele sunt respectate în practică.

- De aceea, al treilea principiu fundamental al statului de drept presupune **prezența unor forme efective de control și supraveghere a respectării drepturilor și libertăților cetățeanului.**
- **Divizarea puterii de stat în legislativă, executivă, judecătorească, cu condiția că ele se controlează și se echilibrează reciproc în limitele legii.** Divizarea puterii se impune ca necesară pentru a reține puterea de la posibilele abuzuri, așa cum puterea corupe, iar marea putere corupe absolut.

- **responsabilitatea reciprocă a cetățeanului și statului.**
- Omul devine centrul, în jurul și interesul căruia funcționează întreg mecanismul social.
- Statul, adoptând legile, își asumă obligațiuni concrete față de cetățeni, însă drepturile presupun și anumite îndatoriri (a respecta legile, drepturile și libertățile altora, a achita impozitele etc.).

- Dezvoltarea teoriei statului de drept.
- La început ea se limitează la caracterul declarativ al drepturilor și libertăților persoanei, la neamestecul în economia de piață. Asta a dus la o mai profundă stratificare a societății și sărăcire mai pronunțată a oamenilor.
- La a doua etapă statul de drept trece la o anumită reglare a economiei cu scopul de a neutraliza și modera consecințele negative ale pieței pentru societate, de a stimula progresul economic și social al tuturor cetățenilor. Statul tinde să asigure condiții decente de trai, să garanteze protecția socială și aproximativ aceleași posibilități pentru toți.

- **Constituirea statului social de drept (condiții):**
- a) statul social de drept se constituie **nu ca un rezultat arbitrar, ci în baza unei politici bine definite;**
- b) constituirea lui necesită **realizarea statului de drept ca fundament normativ, economic și democratic;**
- c) fiind un proces conștient, planificat, realizat în numele binelui omului, trebuie să fie **orientat spre o putere politică deschisă, spre pacea civilă și consensul social, spre echitate și largă protecție socială.**

- Astăzi mai multe state postcomuniste tind să construiască statul social de drept. Această problemă este pentru ele complicată după caracterul său, dar și prin condițiile în care se desfășoară acest proces. Dacă în forma sa clasică devenirea statului bunăstării sociale își avea fundamentul în prezența statului de drept, a societății civile, a economiei dezvoltate, atunci circumstanțele în țările posttotalitare se realizează procesul de constituire concomitentă a statului de drept cu a celui social.

PLANUL

- Definirea statului. Structura și formele de guvernare
- Statul de drept – garant al democrației
- **Organele puterii de stat în Republica Moldova**

FORMAREA INSTITUȚIILOR DEMOCRATICE

- parlamentul lucrativ, organul legislativ suprem în stat;
- guvernul; Preșidenția; puterea judiciară;
- Curtea Constituțională;
- Divizarea puterilor în stat;
- Drepturile omului;
- Pluralismul politic...
- Constituția Republicii Moldova (1994)

REPUBLICA MOLDOVA

- **FORMA DE GUVERNARE**

- 1991-1994 – republica prezidențială;
- 1994-2000 – republica semiprezidențială,
- Din 2000 – republica parlamentară (însă cu manifestări de formă de mixtă).

- **FORMA ORÎNDUIRII STATALE**

- Stat unitar (cu specific – UTA Gagauzia)